

A nem hivatalos kollektív emlékezetben – néhány uralkodó társaságában (Korvin Mátyás, Mária Terézia, II. József, Ferenc József) – Juraj Jánošík nevű betyár áll az élen. A politikusok közül mint demokratát a népi emlékezés Štefánik, Masaryk, Havel, Dubček személyét emeli ki. Hlinka népszerűsége nem demokratizmusából fakad.

Annak ellenére, hogy a szlovák elit meglehetősen polarizált, van három olyan tennivaló, amelyet az országnak abszolválnia kell, úm. „debolsevizálás” és Európába tartás, a demokratikus nemzeti azonosságtudat megerősítése és lemondás a Kelet és a Nyugat közötti híd illúziójáról. Ez azt is jelenti, hogy

- a 19. századi típusú nemzetből a szlovákságnak – igen érzékeny politizálással – politikai nemzetté kell válnia,
- át kell dolgozni a szlovák mitológiát, azaz meghaladni a „szlovákok plebejus nemzet” eszméjét,
- ki kell a tudatból küszöbölni a „nép” kontra „felsőbbiség”, a „mi” kontra „másokidegenek, rossz urak” ellentétpárokat.

Futala Tibor

A Milošević utáni Szerbia – Beszélgetés Zoran Đinđić-csel

Guez, Olivier [Rip.] : Serbie : l'après-Milosevic. Entretien avec Zoran Djindjic. = Politique internationale, 2002. 95. no. 315–328. p.

2000. október 5., Milošević bukása óta Szerbia a lehető leggyorsabban normalizálta kapcsolatait a Nyugattal, ugyanakkor politikai, katonai, közigazgatási tekintetben alapvetően miloševići módon működik. Szerbia szerkezetváltásra vállalkozott, melyhez a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank segítségét megkapták. A dinár stabilizálódott, és az inflációt visszaszorították (kivéve az energia és a telekommunikáció szektorait).

A szerb lakosság havi átlagfizetésén – kb. 100 Euro – még nem mutatkoznak meg a makrogazdaság jó irányú változásai. Belgrád tartozásait 2001 novemberében 66%-ban törölték, így külföldi beruházókat is fogadhat. 1,3 milliárd dollár segílyt szavaztak meg számára ugyanez év júniusában. A vajdasági magyarokat érintő törvények átdolgozásával hamar megnyíltak előtte az Európa Tanács ajtói. Leghatározottabban kinyilvánította szándékát, hogy az Európai Unió tagja legyen. Ennek mintegy feltételeként a szerb egykamarás parlamentben Szerbia és Montenegró elnökei is részt vesznek, egységes minisztertanácsban működnek, a két föderatív taggal közös a Legfelsőbb Bíróság intézménye.

A jelenlegi jugoszláv társadalom feszültségeinek egyik eredője a nacionalista, az ortodox egyházhoz közelálló jugoszláv elnök, Kostunica és a pragmatikus, Európa-barát miniszterelnök, Zoran Đinđić közötti rivalizálásban rejlik. Noha a lakosság nagy része „kívánczik Európába”, mégis valamiféle nemzetközi összeesküvést sejtene az elmúlt évtized őket sújtó, háborús eseményei mögött.

A hadsereg, a titkosszolgálatok és Kostunica elnök igencsak tartózkodók a hágai Büntető Törvényszékkel való együttműködésben, míg Đinđićről ugyanez nem mondható el. Az őszi szövetségi parlamenti választások, illetve a téli szerb elnökválasztás várhatóan világos választ ad majd az olykor homályos, szerb belpolitikai helyzetre.

A tavaly február 5-én, Hágában kezdődött Milošević-per milyen hatással van a szerb népre? – hangzott Olivier Guez, a nemzetközi, „La Tribune” című napilap újságírójának kérdése Zoran Đinđićhez. Az október 5-i forradalom óta Milošević már csak történelem. A szerbeknek azonban most a túlélés gondjaival kell megküzdeniük, nincs energiájuk a

fájdalmas múlttal foglalkozni. Előzőleg azt szerettem volna, ha a pert Belgrádban folytatják le, de rá kellett jönnöm, hogy Milošević társadalmunk gyengeségének a szimbóluma. Ez az időszak 1988–1996 között tartott. Ekkor fordulat következett: Milošević elvesztette támogatását, ettől kezdve a szerbek 80%-a számára világos lett, hogy bűnös.

Pontosan miben találják bűnösnek? – kérdezte a riporter. Igazság szerint Izetbegović bosnyák, és Tudjman horvát elnököknek is ott kellene ülniük a vádlottak padján – így lehet összefoglalni Đinđić válaszát. Ratko Mladics tábornok és Radovan Karadžić kiadatásával kapcsolatban úgy vélekedik, hogy azokat az SFOR-nak könnyebb lett volna elfognia!

A több politikai párttal, egyebek közt Kostunicáéval kötött kormányzati koalíció, hogyan működik? – A 17 koalíciós párt közül egyedül Kostunicáéval (Szerbia Demokratikus Pártja) vannak bajok. 141 küldöttjével Đinđić pártja mindenképpen többséget élvez a parlamentben, noha tíz hónappal ezelőtt még Kostunica örvendett a legnagyobb népszerűségnek. Saját összevetésében Đinđić pártja (Demokratikus Párt) sokkal gyorsabb, határozottabb változásokat akar a gazdaságban, a társadalomban, mint Kostunicáé. Utóbbi lépcsőzetes reformokra törekszik, az Egyesült Államokhoz való viszonya nem elég világos. Konzervatív irányítása mellett vagy negyven évre lesz még szükség az európai csatlakozáshoz... Ugyancsak a riportalany véleménye, hogy 2000 októbere óta a radikális reformerek irányítják Szerbiát: a Nemzetközi Valutaalap, a Világbank, az Európai Unió legalábbis őket dicsérik a gazdaság gyors eredményeiért. A nemzeti adósságállomány, a GDP mindössze 1,3%-ára csökkent, az állam nem támogatja többé a vállalkozásokat, mérsékelte a szociális kiadásokat. Szerbiában, az elmúlt tíz évben elmaradtak a multik befektetései, tehát most bizonyos értelemben gazdasági adukkal rendelkezik. A helyzet a II. világháború utáni Németországhoz hasonló. Az ország geopolitikai helyzete igen kedvező, alkalmas a térségben kialakítandó szabad kereskedelmi zóna megvalósítására. Minden azt sejteti, hogy a legnagyobb fejlődés a közeljövőben itt várható Európában.

Horvátországgal nem túl intenzív az ország gazdasági kapcsolata, egyelőre vízumkényszer van érvényben a két állam között. Meglehet, a távolságot növeli, hogy Stipe Mešić elnöknek és pártjának nem túl jó az együttműködése a nacionalista pártokkal.

Koszovót, a szerb nemzet történelmi bölcsőjét 1999 óta ENSZ-csapatok felügyelik, és többségében albánok lakják. A távoli jövőre gondolva, már csak a 80 ezer ott élő szerb miatt is, Szerbia sosem fogadná el Koszovó függetlenségét. Kézenfekvő, hogy a lakosság mindennapi szükségleteit kell kielégíteni, és így föleleveníteni a régi kapcsolatokat a következő három évben. Ott most a mérsékeltbb erők kezében van a hatalom.

A Boszniai Szerb Köztársasággal ugyancsak hasonló a helyzet: függetlensége, hosszú távon nem lehetséges.

Szerbia arra számít, hogy az európai közösségekbeli tagságát 2004-ben komolyan napirendre tűzik. Az ún. technikai feltételek előtt most a politikaiakra összpontosít Đinđić; a segélyprogramok egyébként lassan működnek. A háborús károk helyreállítására kevesebb mint 1 milliárd dollár segélyt kapott. (A belgrádi, lebombázott híd újjáépítéséhez 20 millió márkára lenne szükség, a tönkrement elektromos hálózat másfél milliárd dolláros kárt jelent.)

Európában Görögország társadalmi szerkezete, kultúrája áll legközelebb Đinđić tetszéséhez. Tíz évi németországi tartózkodása során személyes jóbarátja lett Schröder kancellárnak. Norvégia pedig – 1996 óta – rendkívül intenzíven segíyezi Szerbiát.

Ideológiai szempontból balközépre helyezi magát Đinđić; példaképe az 1992-es elnökválasztási kampány Bill Clintona, aki az emberek mindennapi gondjainak megoldására helyezte a hangsúlyt megértve, hogy egy ország legfőbb értékét nem a vállalkozásai, hanem az emberei jelentik.